

JEZIK ZA KATEDROM: POGLEDI DIJAKOV NA NAREČJE OZIROMA KNJIŽNI POGOVORNI JEZIK¹

Maja Bitenc

Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 811.163.6*271.12:811.163.6*282:373.543(497.4 Idrinja)

Uvodoma je predstavljena problematika govornega učnega jezika v slovenskih šolah, osrednji del prispevka pa se osredotoča na zasnovanost, potek in rezultate raziskave, izvedene v dveh razredih Gimnazije Jurija Vege v Idriji, s katero sem ugotavljala predvsem stališča dijakov do knjižnega pogovornega jezika oziroma narečja.

stališča do jezika, sociolingvistika, narečje, knjižni pogovorni jezik, šola

First, the problem of the (varieties of) Slovene that teachers use in schools is presented. The central part of the paper then deals with the structure, process and results of research carried out in two classes at Gimnazija Jurij Vega in Idrija, which was aimed at eliciting students' attitudes to the standard spoken language and to dialect.

language attitudes, sociolinguistics, dialect, standard spoken language, school

1 Slovenščina v slovenskem vzgojno-izobraževalnem sistemu

Po socialnozvrstnostni teoriji je zvrst, ustrezna za predavanja v razredu, knjižni (zborni) jezik, za razlage in komunikacijo z učenci, pri čemer gre za tvorjenje besedila v navzočnosti naslovnika, tudi manj stroga, pogovorna varianta knjižne slovenščine, knjižna pogovorna zvrst (prim. Toporišič 2000: 15–17).

Breda Pogorelec (1998: 58–59) ugotavlja, da na področju šolstva v slovenskem prostoru ni enotnih stališč glede norme govornega učnega jezika, udejanjanja pa nihajo od večjega ali manjšega upoštevanja norme do zavestne-

ga opuščanja le-te na račun vsakdanjega jezika. Dodaja: »Učitelji se pri pouku različno odločijo za zborni obliko jezika, običajno ostajajo pri individualnih idiolektih s pokrajinskim pogovornim jezikom. Razlogi za to so različni, nedvomno je glavni v primanjkljaju jezikovne kompetence,^[2] pa tudi v pragmatični oceni govornega položaja, po kateri bi učiteljev zborni jezik učitelja dodatno odtujeval, postilirana norma pa ustvarjala dodatno polje šolske prisile« (navedeno delo: 63, op. 4).

Navedene trditve potrjujejo rezultati raziskave, ki je bila izpeljana na osnovnih šolah idrijske in cerkljanske občine ter na idrijski

- 1 Prispevek je nastal na podlagi seminarske naloge (za predmet Sociolingvistika v 1. letniku podiplomskega študija) pod mentorstvom red. prof. dr. Albine Nečak Lük. Njej, doc. dr. Karmen Kenda-Jež, red. prof. dr. Marku Stabeju in Mojci Stritar se zahvaljujem za koristne pripombe, Nataši Felc za posredovane podatke o izvedeni raziskavi (Felc 2007), vsem sodelujočim z Gimnazije Jurija Vege pa za pomoč pri izvedbi poskusa.
- 2 Avtorica v istem članku (1998: 61) piše, da govorno nastopanje spričo primanjkljaja v načrtovanju javne govorne kulture mnogim Slovincem predstavlja veliko zadrego in da nesproščenost in nevarjenost tvorbe javnih govornih diskurzov pogosto pripisujejo normi zbornega (knjižnega) govora, ki se zdi mnogim odtujena od jezikovne vsakdanjosti.

gimnaziji³ (Felc 2007). Rezultati kažejo, da med učitelji sicer prevladuje prepričanje, da je pri pouku treba uporabljati knjižni pogovorni jezik (96 % vprašanih), glede na samooceno dosledne uporabe te zvrsti pa to v praksi dosledno izvaja le 42 % vprašanih.⁴ Na vprašanje, ali se čutijo jezikovno dovolj pripravljeni za izvajanje pouka v knjižnem pogovornem jeziku, je 55 % vprašanih učiteljev odgovorilo pritrdilno, 42 % z »delno« in 3 % nikalno. Od skupno 373 učencev jih (samo) 49 % meni, da je potrebno, da pri pouku pri vseh predmetih učitelj za katedrom uporablja knjižni pogovorni jezik. 42 % jih ocenjuje, da učitelji pri pouku dosledno uporabljajo to zvrst, kar se natančno ujema s (samo)oceno učiteljev.

Po besedah Karmen Kenda-Jež (2002: 67) je za (idrijsko-)cerkljansko področje značilno, da je narečje v rabi (tudi) v poljavnih (poluradnih) govornih položajih (med drugim v šoli pri manj formalnih oblikah dela), tudi če sogovorec uporablja drugo jezikovno različico. To pripisuje visokemu statusu narečja, ki izvira iz dolgotrajne sorazmerne komunikacijske izoliranosti, družbenoplastne homogenosti (pretežno kmečko prebivalstvo) in izgube stika z (govorjenim) slovenskim knjižnim

jezikom po Gentilejevi šolski reformi leta 1923, ki je na zasedenih ozemljih predpisala pouk samo v italijanščini, do druge svetovne vojne. V obdobju nasilnega poitalijančevanja je bilo namreč narečje »edina narodo- in kulturotvorna ustanova, zato je ohranilo večjo funkcijsko prožnost« (prav tam).

2 Raziskava o odnosu dijakov do knjižnega pogovornega jezika oziroma narečja

Raziskavo, s katero sem želela ugotoviti predvsem stališča dijakov do knjižnega pogovornega jezika⁵ oziroma narečja,⁶ sem osnovala na podlagi poskusa, opisanega v Giles in Bourhis (1976: 294–295), anketne vprašalnike pa sem oblikovala s pomočjo še nekaj sorodnih raziskav.⁷

2.1 Tehnika prikritih dvojic s semantičnim diferencialom

Pri omenjenem poskusu, ki je temelj za v nadaljevanju opisano raziskavo, gre za eno izmed modifikacij tako imenovane »matched-guise technique« ali tehnike prikritih dvojic, ki jo je razvil Wallace Lambert s sodelavci (Lambert 1967) in pri kateri se za podajanje odzivov anketirancev pogosto uporablja semantični

- 3 Vprašalnike je izpolnilo 115 učiteljev ter 373 učencev in dijakov, od tega skupno 96 učiteljev in 324 učencev 6. in 9. razreda na osnovnih šolah v Idriji, Spodnji Idriji, Cerknem in Črnem Vrhu ter 19 učiteljev in 49 dijakov 2. in 4. letnika Gimnazije Jurija Vege Idrija.
- 4 Učitelji navajajo, da ne govorijo knjižno pogovorno predvsem takrat, ko gre za čustveno obarvan govor (ko so recimo jezni), ko se pošaljjo, ko dajejo navodila (predvsem v prvi triadi osnovne šole in ob vnovičnem podajanju navodil posamezniku), ko razlagajo zahtevnejše strukture ali knjižne besede, v individualnih razgovorih z učenci, v še večji meri pa pri razrednih urah, na dnevih dejavnosti in ob drugih manj formalnih priložnostih, ki ne potekajo v razredu.
- 5 Kljub polemikam o (ne)primernosti izraza in nekaterim argumentom v prid uporabi kakega drugega (recimo standardni jezik, prim. Skubic 2003: 209–210) ter vprašljivi ustreznosti delitve slovenščine na socialne zvrsti (prim. Gruden 1976: 73, op. 3, Kržišnik 1998: 54–55, Stabej 2003: 21, Smole 2004: 322–323) se v razpravi o raziskavi odločam za uveljavljen izraz knjižni pogovorni jezik (in narečje), saj menim, da bi morebitna zamenjava izrazov in preoblikovanje zvrstnostne teorije morala sloneti na izčrpnih študijah slovenščine v vseh njenih pojavnih oblikah.
- 6 Pri raziskavi je šlo za kanomeljski govor, ki spada v cerkljansko narečje rovtarske narečne skupine. Labov sicer piše, da še ni srečal govorca nestandardnega jezika z znanjem standardne različice, ki bi ohranil govorno zmožnost v nestandardnem jeziku. Čeprav se zdi, da tak govorec govori v prvotnem narečju, natančna analiza njegovega govora pokaže, da je njegova slovnica pod močnim vplivom standarda (Labov 1972: 215). Seveda tudi narečje (kot vsak jezik oziroma jezikovna različica) izkazuje posledice jezikovnega stika, lahko pa trdim, da je moj narečni govor kljub obvladanju knjižne slovenščine in verjetnim vplivom le-te prepoznaven kot narečni, kar se potrjuje tudi v odgovorih dijakov.
- 7 Larranza, Ryan (1975, po Fasold 1996: 168–170), Bourish, Giles, Lambert (1975), El-Dash, Tucker (1975).

diferencial.⁸ Metoda je uveljavljena na področju proučevanja stališč do jezika, pri čemer so posebno vplivne teorije s področja socialne psihologije (prim. Nečak Luk 1998: 80–81), in se je izkazala za dragoceno pri proučevanju stereotipov oziroma predsodkov, ki jih imajo člani ene družbene skupine do druge. Kritike metode so povezane predvsem z nenaravnostjo testne situacije in problematiko izvajanja poskusov v šolskem okolju (prim. Fasold 1996: 153–155, 160).

2.2 Metodologija dela

Poskus sem izvedla v dveh oddelkih prvih letnikov (starost anketirancev je bila torej 15 oziroma 16 let) na Gimnaziji Jurija Vege Idrija v juniju 2009, pri čemer sem v enem razredu govorila knjižno pogovorno, v drugem narečno (prim. op. 5 in 6). Druge dejavnike lahko razumemo za konstantne, oba razreda pa za enaki in reprezentativni skupini.⁹ Na vprašanja je skupaj odgovarjalo 43 dijakov (21 v razredu, kjer sem govorila v knjižnem pogovornem jeziku, in 24 v razredu, kjer sem govorila narečno).

Po vstopu v razred je dijake nagovorila njihova učiteljica, nato sem jih pozdravila še sama in se predstavila. Povedala sem, da izviram iz Kanomlje (v bližini Idrije) in da delam na ljubljanski Filozofski fakulteti, kjer se ukvarjam predvsem s sociolingvistikom. V nadaljevanju sem podala nekaj dejstev, ki predstavljajo deloma skonstruirano realnost. Rekla sem, da s kolegi med ljudmi, celo med študenti slovenščine, opazamo površne predstave o vprašanih, ki jih proučuje sociolingvistika, ter da si želimo, da bi več o teh temah dijaki slišali že med srednješolskim izobraževanjem. Radi bi uvedli poskusni sklop predavanj, preko

katerega bi ugotovili, katera sociolingvistična poglavja in po katerih metodah bi bila najbolj primerna za obravnavo v gimnazijah.

Poudarila sem, da bodo njihovi odgovori za nas dragocen vir informacij o predstavah srednješolcev o izbranih temah, jih spodbudila k neobremenjenemu odgovarjanju in vprašanja o dvo-/večjezičnosti glasno prebrala. Razdelila sem liste. Po zaključku pisanja (odgovarjanje jim je vzelo približno 5 minut) sem liste pobrala, nadaljnje delo predala kolegici in se poslovila.

Učiteljica je dijakom povedala, da sem ena od kandidatki, ki naj bi po srednjih šolah izvajala poskusni sklop predavanj o sociolingvistikom. Prosila jih je, da me ocenijo kot potencialno predavateljico. Najprej jim je razdelila liste z vprašanji odprtega tipa o splošnem vtisu, nato jim je dala lestvice semantičnega diferenciala in jih spodbudila k opisu glede na izbrane lastnosti, nato pa še liste z vprašanjema odprtega tipa o uporabljeni jezikovni različici. Na koncu je učiteljica vprašalnike pobrala in se zahvalila za sodelovanje.

2.3 Analiza rezultatov in diskusija

2.3.1 Splošni vtis

Odgovori na vprašanje o splošnem vtisu¹⁰ kažejo, so me dijaki podobno doživeli v obeh razredih. Največkrat so menili, da sem bila (zelo) prijazna, da sem naredila dober vtis, da sem stvari dobro/lepo razložila, da bi bila dobra predavateljica, opisali so me kot v redu, sproščeno in inteligentno.

Potrdira se je hipoteza, da se bo več komentarjev v zvezi z jezikom pojavilo v razredu, kjer bom govorila v narečju. Medtem ko sta v razredu, kjer sem uporabila knjižni pogovorni

⁸ V originalni različici preizkušanci poslušajo naključno razvrščene posnetke nekaj dvojezičnih govorcev, ki berejo izbran odlomek v dveh jezikih, in nato bralce posameznih odlomkov ocenijo glede na določene lastnosti. Če ista oseba dobi različne ocene, gre to pripisati prav jeziku (Lambert 1967: 93–94).

⁹ Prizadevala sem si, da pri drugih dejavnikih, ki bi lahko vplivali na vtis pri dijakih (obleka, očesni stik, mimika, gestikulacija ipd.), ne bi delala razlik. Podobni komentarji pri odgovorih o splošnem vtisu (glej 2.3.1) potrjujejo, da je bil moj nastop v obeh razredih primerljiv. Po zagotovitvi učiteljice sta oba oddelka enakovredna glede na uspeh, sposobnosti, komunikativnost ipd.

¹⁰ Navajam komentarje, ki so se vsaj v enem izmed razredov pojavili najmanj štirikrat.

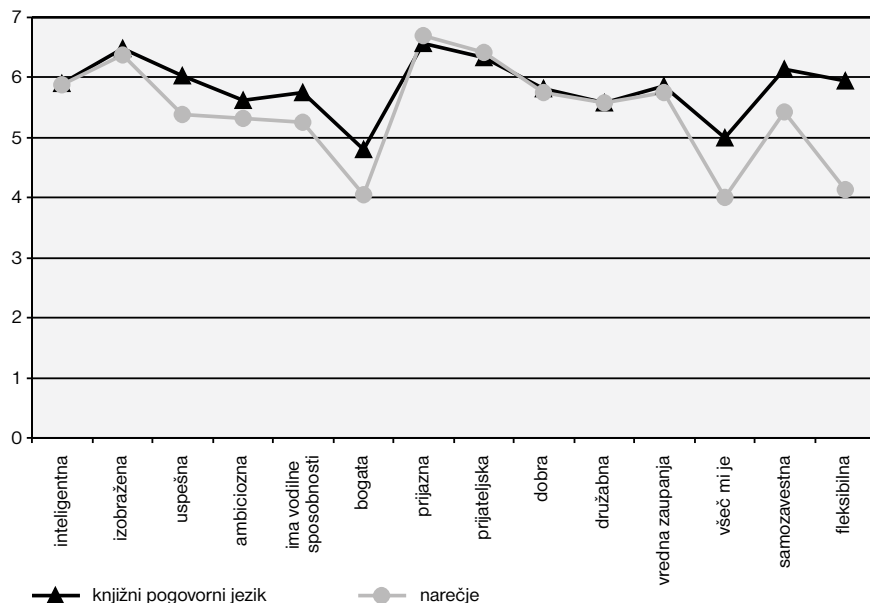
jezik, govorico izpostavila le 2 dijaka (eden je napisal, da lepo, drugi pa, da razumljivo govorim), je to v primeru narečnega govora storilo 19 oz. 79 % dijakov. 6 (25 %) jih je narečje (zelo) motilo, 5 (21 %) jih je napisalo, da bi lahko oziroma bi morala (kot predavateljica) govoriti bolj knjižno/slovensko, 2 sta to izpostavila zgolj kot dejstvo, 1 je komentiral, da je bil nagovor »mogoče malo preveč v narečju«, 1 je napisal, da sem s tem nanj naredila vtis. 4 dijaki (19 %) so neodobranje oziroma začudenje nad uporabo narečja utemeljevali z mojim študijem slovenščine. Eden je to tako ubesedil: »Mislim, da oseba, ki študira slovenski jezik, mora vsaj pri javnem nastopu oziroma v službi govoriti v knjižnem pogovornem jeziku, ne pa v narečju.« Nekomu je bila, v nasprotju z navedenimi neodobravajočimi komentarji, všeč »uporaba narečja, ki se za slavista zelo spodobi.« Drugi je komentiral:

»V govoru se čuti narečje, kar predavateljico naredi bolj domačo in sproščeno.«

2.3.2 Lestvice semantičnega diferenciala

Drugi del anketnega vprašalnika je vseboval 14 lestvic semantičnega diferenciala z naključno razporejenimi lastnostmi. Dijaki so s križcem na eni izmed sedmih črtic označili stopnjo lastnosti, ki bi mi jo prisodili, pri čemer smo pri analizi vrednost 1 pripisali najnižji, 7 pa najvišji stopnji lastnosti.

Pred predstavitvijo rezultatov v grafični obliki naj poudarim, da gre pri raziskavi za relativno majhen vzorec anketirancev in da izsledkov ne moremo posploševati. Pri interpretaciji komentiram odstopanja in imam pri tem za upoštevanja vredno razliko za več kot pol ocene (vsaj +/- 0,5), statistično relevantnost razlik v ocenah pa bi bilo treba še preveriti.

Slika 1: Povprečne ocene različnih lastnosti govorce v posameznih razredih glede na uporabljeno jezikovno različico (prvih šest navedenih lastnosti se nanaša na status, ostalih osmih na solidarnost).¹¹

¹¹ Ang. »status-stressing« in »solidarity-stressing«, prim. Larranza, Ryan (1975, po Fasold 1996: 168-170).

Iz Slike 1 je razvidno, da sem pri večini lastnosti (tam, kjer ne, pa je odstopanje v drugo smer zanemarljivo) dobila nižje ocene v razredu, kjer sem govorila narečno, kot v razredu, kjer sem uporabila knjižni pogovorni jezik, pri čemer izstopajo nižje ocene pri fleksibilnosti (-1,82), splošni všečnosti (-1,00), bogastvu (-0,77), samozavesti (-0,72) in uspešnosti (-0,66).

Zanimala me je primerjava ocen med skupino pridevnikov, ki se nanašajo na status, in skupino s pridevniki, ki označujejo osebnostne lastnosti, povezane s solidarnostjo. Pričakovali bi namreč, da me bodo dijaki pri drugi skupini pridevnikov ocenili višje, ko bom uporabljala narečje, saj jim to predstavlja element skupinske identifikacije in lokalne pripadnosti. Presenetljivo rezultati kažejo, da je odstopanje podobno pri lastnostih, povezanih s statusom (narečje glede na knjižni pogovorni jezik -0,39), in pri osebnostnih lastnostih (-0,43), ocena splošne všečnosti pa glede na oceno v razredu, v katerem sem govorila knjižno pogovorno, izstopa za celo oceno navzdol. To lahko vzporejamo z ugotovitvami sorodnih raziskav, ki so pokazale, da anketiranci tudi osebnostne lastnosti govorcev, ki se nanašajo na solidarnost, ocenjujejo nižje, kadar ti govorijo v anketirancem lastni (nestandardni, narečni) jezikovni različici, kot če govorijo v skladu z normativno izreko (prim. El Dash in Tucker 1975: 46, Fasold 1996: 158–159).¹²

12 Labov je z raziskavo r-ja v New Yorku dokazal, da so močno negativna stališča do lastnega načina govorjenja ob siceršnji jezikovni negotovosti značilna za ameriški nižji srednji razred. Njihova negotovost se kaže še v širokem razponu stilistične variantnosti, v nestalnosti znotraj določenega stila in v zavestnem prizadevanju za pravilnost (Labov 1972: 117). Značilno oklepanje simbolov prestiža (med drugim uporaba standardnega jezika) zaradi občutka negotovosti je značilno tudi za socialno mobilne osebe, ki se na novo povzdignejo v socialno elito, težnje z gledovanja po standardnem jeziku v slovenskem prostoru pa lahko opazimo še pri geografsko mobilnih osebah (Skubic 2003: 217–218). Tu gre za rezultat konkretnih razmerij v družbi in jeziku, pri čemer je potrebno izpostaviti različnost ameriškega in slovenskega okolja.

13 Komentarji po številu pojavitev (tisti, ki nimajo navedene številke v oklepaju, so se pojavili po enkrat): (slovnico) pravilen (4), (zelo) izpopolnjen (3), razumljiv (2), pogovorni (2) in knjižni zborni jezik (2); izpiljen, naučen, lep slovenski jezik; knjižna pogovorna slovenščina; slovnico; knjižno, raje imam narečja; uporabljala malce tudi narečja, a vseeno v redu; ni mi bil všeč, ker je bil čisto pravilen; se ji ne sliši, od kod prihaja; nisem opazil; neopredeljen.

2.3.3 Komentarji v zvezi z govorom oziroma jezikom

Odgovori na vprašanji »Kako ti je bil všeč njen govor oziroma jezik?« in »Bi ti sam-a na njenem mestu v taki situaciji izbral-a isto jezikovno varianto?« so glede na različne okuse in različen odnos do posameznih jezikovnih različic po pričakovanju precej raznovrstni. Pomenljive so razlike med posameznimi komentarji v istem razredu, ki pričajo o tem, kako različno posamezniki zaznavajo in opisujejo določeno jezikovno različico. Medtem ko na primer v razredu, kjer sem govorila knjižno pogovorno, večina dijakov jezik opiše kot (slovnico) pravilen, izpopolnjen, knjižni jezik (en dijak ob tem pripomni, da se mi ne sliši, od kod prihajam, drugi pa, da mu jezik ni bil všeč prav zato, ker je bil »čisto pravilen«), nekdo v nasprotju s tem komentira, da sem »uprabljala malce tudi narečja«, a da je bilo »vseeno v redu«. Vsi nimajo tako izoblikovanih stališč: en dijak na primer napiše, da sploh ni opazil, kako sem govorila, drugi pa, da je glede mojega načina govora neopredeljen.

2.3.3.1 Razred, v katerem sem govorila knjižno pogovorno (21 dijakov)

Dijaki so večinoma so ocenili, da je bil jezik slovnico pravilen/izpopolnjen/knjižni (pogovorni/zborni)/lep (slovenski) jezik,¹³ 5 (24 %) dijakov je napisalo, da jim je bil všeč, 4 (19 %) so izrazili mnenje, da bi lahko, predvsem glede na to, da smo v Idriji in da sem tudi sama iz teh krajev, govorila »po kanomeljsko«.

»v domačem jeziku«, »po domače« oziroma »v narečju«, saj bi tako »delovala mogoče celo bolj sproščeno«.

11 dijakov (52 %) zagotavlja, da bi v taki situaciji tudi sami izbrali isto jezikovno varianto, 1 verjetno. Odločitev sta dva dijaka utemeljila s sledečimi argumenti: »ker je prišla v javno ustanovo«, »drugače me ne bi vzeli resno«. En dijak je na vprašanje odgovoril z »mogoče« in dodal, da ne zna tako pravilno slovensko govoriti. 6 (29 %) jih je odgovorilo, da ne, od tega bi eden izbral »slengovsko jezikovno varianto«, ena bi govorila »po domače«, druga pa »knjižni pogovorni jezik« (moj jezik je opredelila kot zborni knjižni jezik). 2 dijaka sta bila neopredeljena.

2.3.3.2 Razred, v katerem sem govorila v narečju (24 dijakov)

Tako kot pri odgovorih glede splošnega vtisa se tudi pri odgovorih na vprašanja o govoru oziroma jeziku kaže, da se je idrijskim dijakom moj narečni govor zdel (preveč) narečen oziroma je vseboval preveč narečnih besed (skupaj 10 oz. 42 %) in jim zato ni bil všeč (9 oz. 38 %). Dijak je komentiral, da sem govorila »kot neizobražena oseba«, druga dva pa sta pripomnila, da imam »tak poklic, da bi morala govoriti zborno« in da bi »lahko v vlogi predavateljice govorila popolnoma knjižno«. 3 dijakom je bil govor všeč, saj sem, kot komentira eden izmed njih, »z njim delovala sproščeno in domače«, drugi pa pravi, da se »za slovenista vendar spodobi, da ga zanima tudi dialektologija«. 2 dijaka sta napisala, da jima je bil všeč govor, jezik pa je bil »nekoliko bolj« oziroma »morda na trenutke« narečen.

Večina dijakov (19 oz. 79 %) na mojem mestu ne bi izbrala iste govorne variante, ker, kot utemeljujeta dva posameznika, sem »prišla uradno, ne kot prijateljica« in »ker za človeka s stopnjo izobrazbe to ni primerno«. Potrudili bi se govoriti slovenski knjižni jezik (4), zborno slovenščino (2), knjižni pogovorni jezik (1), zborno ali vsaj pogovorno (1). 3 dijaki bi

tudi sami izbrali narečje; eden izbiro utemeljuje: »Da, saj je narečje del jezika. Knjižni jezik je tako ali tako umetno ustvarjen.« 2 dijaka sta odgovorila z »ne vem«.

3 Zaključek

Raziskovalno bo zanimiva primerjava z ocenami in komentarji glede jezika govorce pri istem poskusu, izvedenem na ljubljanski gimnaziji, kjer so dijaki večinoma iz osrednje-slovenskega prostora, glede na različen prestiž posameznih slovenskih narečij pa bi bilo pomembno opraviti podoben poskus še na kaki drugi gimnaziji na drugem območju Slovenije (pri čemer bi uporabili tamkajšnje narečje) in nato primerjati rezultate.

Rezultati v dveh idrijskih razredih izvedene raziskave dokazujejo, da uporaba narečja vpliva na nižje vrednotenje govorcev pri dijakih, kar je nekako pričakovano pri statusnih lastnostih, presenetljivo pa pri osebnostnih lastnostih, povezanih s solidarnostjo. Gre namreč za govor, ki je večini dijakov blizu in jim predstavlja predmet skupinske identifikacije in lokalne pripadnosti, obenem pa so tudi s strani drugih učiteljev navajeni (tudi) narečnega ali vsaj narečno obarvanega govora (prim. 1. poglavje). Po drugi strani so nižje ocene pri obeh sklopih pridevnikov predvidljive glede na v poglavju 4.3 omenjene podobne ugotovitve v sorodnih raziskavah.

Ocene pri semantičnem diferencialu in večinoma neodobravajoči komentarji v zvezi z rabo narečja kažejo na to, da je po mnenju dijakov v šolskih okoliščinah in glede na mojo vlogo strokovnjakinje za slovenščino ustrezna knjižna zvrst. Tudi pogledi nekaterih anketirancev pri mojem nadaljnjem raziskovanju stališč do jezika pričajo o tem, da dijake izrazito učiteljevo narečje pri pouku moti in da se staršem in učencem zdi naravno, da se v šoli v določenih situacijah uporablja knjižni jezik.

Glede na to, da naj bi bil eden od glavnih razlogov za neuporabo knjižnega jezika pomanjkljiva jezikovna kompetenca (prim.

1. poglavje) oziroma nevajenost in odtujenost rabe te zvrsti, se zastavlja vprašanje, kako načrtovati izobraževanje, posebej usposabljanje učiteljev, da bodo ti pridobili ustrezno javno govorno kulturo, da se bodo čutili sproščene in samozavestne ob uporabi knjižnega jezika za katedrom in bodo tako tudi dijakom dali priložnost in spodbudo, da jim ta zvrst preko rabe postane manj odtujena in bolj domača. Smiselno bi bilo tudi proučiti navodila in priporočila za rabo knjižnega jezika, ki veljajo v slovenskih šolah, saj se zdi, da je problem predvsem v nedefinirani meji med področji posameznih zvrsti in neuzaveščenosti razmerij med njimi.

Literatura

- BOURISH, Richard, GILES, Howard, LAMBERT, Wallace, 1975: Social Consequences of Accommodating One's Style of Speech: a Cross-national Investigation. *International Journal of the Sociology of Language*, št. 6. 55-71
- EL-DASH, Linda, TUCKER, G. Richard, 1975: Subjective Reactions to Various Speech Styles in Egypt. *International Journal of the Sociology of Language*, št. 6. 33-54.
- FASOLD, Ralph, 1996 (prva izdaja 1987): *The Sociolinguistics of Society: Introduction to Sociolinguistics Volume I*. Oxford, Cambridge: Basil Blackwell.
- FELC, Nataša, 2007 (neobjavljeno gradivo): *Podatki o raziskavi o knjižnem pogovornem jeziku (stališča, raba, sporazumevalna zmožnost) med učenci in učitelji v šolah na Idrijskem*. 7. 6. 2009 preko e-pošte posredovala avtorica.
- GILES, Howard, BOURISH, Richard, 1976: Methodological Issues in Dialect Perception: Some Social Psychological Perspectives. *Anthropological Linguistics*, št. 187. 294-304.
- GRUDEN, Živa, 1976: Prispevek k spoznanju jezikovne situacije tržaških Slovencev. *Jezik in slovstvo*, 22/3. 72-79.
- KENDA-JEŽ, Karmen, 2002: *Cerkljansko narečje: teoretični model dialektološkega raziskovanja na zgladu besedišča in glasoslovja*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- KRŽIŠNIK, Erika, 1998: Socialna zvrstnost in frazeologija.: Kržišnik, Erika (ur.): *XXXIV. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Zbornik predavanj. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 53-69.
- LABOV, William, 1972: *Sociolinguistic patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- LAMBERT, Wallace E., 1967: A Social Psychology of Bilingualism. *Journal of Social Issues*, XXIII/2. 91-109.
- NEČAK LÜK, Albina, 1998: Jezik v etničnih študijah: nekaj raziskovalnih pristopov in izsledkov iz slovenske izkušnje. V: Štrukelj, Inka (ur.): *Jezik za danes in jutri: Zbornik referatov na II. kongresu, Ljubljana, 8.-10. 10. 1998*. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije. 77-90.
- POGORELEC, Breda, 1998: Jezikovno načrtovanje govornega jezika pri Slovencih: teorija, praksa in odprti problemi slovenskega zbornega jezika. V: Štrukelj, Inka (ur.): *Jezik za danes in jutri: Zbornik referatov na II. kongresu, Ljubljana, 8.-10. 10. 1998*. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije.
- SKUBIC, Andrej E., 2003: *Mesto standardnega jezika v jezikovnem repertoarju posameznika*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 209-226.
- SMOLE, Vera, 2004: Nekaj resnic in zmot o narečjih v Sloveniji danes. Kržišnik, Erika (ur.): *Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na Slovenskem: Členitev jezikovne resničnosti. Obdobja 22: zbornik predavanj*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 321-330.
- STABEJ, Marko, 2003: Kaj je to, slovenščina? (Slovenščina v narodni in mednarodni razsežnosti). Ivšek, Milena (ur.): *Poučevanje materinščine - načrtovanje pouka ter preverjanje in ocenjevanje znanja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2004. 14-22.
- TOPORIŠIČ, Jože, 2000: *Slovenska slovnica: Četrta, prenovljena in razširjena izdaja*. Maribor: Založba Obzorja.